

۱۴۷۲۱۵۵

اصول و مبانی روابط بین الملل (۲)

دکتر سید جلال حسینی فیروزآبادی

تهران

۱۳۹۵

سرشناسه: دهقانی فیروزآبادی، سید جلال، ۱۳۴۴-

عنوان و نام پدیدآور: اصول و مبانی روابط بین‌الملل (۲) / سید جلال دهقانی فیروزآبادی.
مشخصات نشر: تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی، ۱۳۹۴-۱۳۹۵.

مشخصات ظاهری: ج ۲: جدول.

فروست: «سمت»: ۱۹۶۴، ۲۰۲۴. علوم سیاسی، ۶۱، ۶۴.

شابک: ۷-۰۳۴۶-۰۲-۶۰۰-۹۷۸ ۱۱۵۰۰۰ ریال

شابک: ۰-۰۲۶۲-۰۲-۶۰۰-۹۷۸ ۱۲۵۰۰۰ ریال

و هیت فهرست‌نویسی: فیبا

داشته: پشت جلد به انگلیسی: Seyed Jalal Dehghani Firoozabadi. Principles and Fundamentals of International Relations (2).

داشته: کتابنامه.

موضوع: ربط بین‌المللی - راهنمای آموزشی (عالی)

موضوع: علوم سیاسی - راهنمای آموزشی (عالی)

شناسه افزوده: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی.

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۵ ۹۴۵/د ۱۳۰۵ JZ

رده‌بندی دیویی: ۳۲۷/۱۰۱۰۷

شماره کتابشناسی ملی: ۴۰۵۹۴۶

اصول و مبانی روابط بین‌الملل (۲)

دکتر سید جلال دهقانی فیروزآبادی (استاد دانشگاه علامه طباطبائی)
سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی
و شورای تخصصی تحول و ارتقاء علوم انسانی

چاپ اول: پاییز ۱۳۹۵

تعداد: ۱۰۰۰

حروفچینی و لیتوگرافی: سمت

چاپ: مهر (قم)، صحافی: زرین (قم)

قیمت: ۱۱۵۰۰۰ ریال. در این نوبت چاپ قیمت مذکور ثابت است و فروشندگان و عوامل توزیع مجاز به تغییر آن نیستند.

نشانی ساختمان مرکزی: تهران، بزرگراه جلال آل احمد، غرب پل یادگار امام (ره)،
روبه‌روی پمپ گاز، کد پستی ۱۴۶۳۶، تلفن ۰۲-۴۴۲۴۶۲۵۰.

www.samt.ac.ir

info@samt.ac.ir

هر شخص حقیقی یا حقوقی که تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه ناشران، نشر یا پخش یا عرضه یا تکثیر یا تجدید چاپ نماید، مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

سخن «سمت»

یکی از هدف‌های مهم انقلاب فرهنگی، ایجاد دگرگونی اساسی در دروس علوم انسانی دانشگاه‌ها بوده است و این امر مستلزم بازنگری منابع درسی موجود و تدوین منابع مبتنایی علمی معتبر و مستند با در نظر گرفتن دیدگاه اسلامی در مبانی و مسائل این علوم است.

ستاد انقلاب فرهنگی در این زمینه گام‌هایی برداشته بود، اما اهمیت موضوع اقتضا می‌کرد که سازمانی مخصوص این کار تأسیس شود و شورای عالی انقلاب فرهنگی در تاریخ ۶۳/۱۲/۷ تأسیس «سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها» را، که به اختصار «سمت» نامیده می‌شود، تصویب کرد.

همچنین شورای عالی انقلاب فرهنگی برای تکمیل این مقصود (بازنگری و تدوین سرفصل‌ها و منابع علمی معتبر با در نظر گرفتن دیدگاه اسلامی)، در تاریخ ۸۸/۷/۲۱ یک شورای تخصصی را به سران مرجعی ثابت برای تحول و سیاست‌گذاری و نظارت در حوزه علوم انسانی تعیین کرد. آیین‌نامه تشکیل شورای تخصصی تحول و ارتقاء علوم انسانی را به تصویب رساند.

شورای تحول پس از تدوین و تصویب برنامه‌های آموزشی دروس و سرفصل‌های جدید رشته‌های علوم انسانی، تألیف متون درسی دانشگاهی را مطابق با سرفصل جدید با دعوت از اندیشمندان و اساتید برجسته دانشگاهی و حوزوی در دستور کار خود قرار داد. «سازمان سمت» به عنوان عضوی از اعضای «سمت» برای تحول با سابقه طولانی و تجربه موفق چندین دهه خویش در تألیف و ترجمه منابع علمی انسانی در کنار مأموریت مصوب خویش در تحقق اهداف شورای تحول نیز همکاری نزدیکی داشته و در تمامی مراحل تدوین از قبیل تعیین مؤلف، نظارت بر تأمین محتوا و ارزیابی‌های علمی و ارزشی به صورت مشترک با شورای تحول همکاری دارد؛ علاوه بر آن، عهده‌دار مراحل نشر و توزیع نیز می‌باشد. دشواری تألیف متون درسی دانشگاهی بر اهل نظر پوشیده نیست و به همین جهت

در این راه نیل به کمال مطلوب می‌باید به تدریج و پس از انتقادات و یادآوری‌های پیاپی ارباب نظر به دست آید. انتظار دارد که استادان محترم از همیاری و راهنمایی دریغ نورزند و با پیشنهادهای اصلاحی خود، این دو نهاد را در اصلاح کتاب حاضر و تدوین دیگر آثار مورد نیاز جامعه دانشگاهی جمهوری اسلامی ایران یاری دهند.

کتاب حاضر برای دانشجویان رشته علوم سیاسی در دوره کارشناسی به عنوان منبع اصلی درس «اصول و مبانی روابط بین‌الملل (۲)» به ارزش ۲ واحد تدوین شده است. امید است علاوه بر جامعه دانشگاهی سایر علاقه‌مندان نیز از آن بهره‌مند شوند.

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه	۱
فصل اول: امنیت ملی، بین‌المللی، و انسانی	۳
۱. مفهوم شناسی امنیت	۴
۱-۱ تعریف امنیت	۴
۱-۲ مشخصه‌های مفهوم امنیت	۷
۲. مفهوم‌بندی‌های مختلف	۱۰
۲-۱ مفهوم مضیق	۱۰
۲-۲ مفهوم موسع	۱۱
۲-۳ مفهوم عمیق	۱۲
۳. سطوح تحلیل امنیت	۱۴
۳-۱ امنیت ملی	۱۴
۳-۲ امنیت بین‌الملل	۱۵
۳-۳ امنیت انسانی	۱۶
۴. امنیت جامع: مکتب کپنهاک	۱۹
۴-۱ امنیتی کردن	۲۰
۴-۲ ابعاد پنجگانه امنیت ملی	۲۲
پرسش‌ها	۳۳
فصل دوم: جنگ در روابط بین‌الملل	۳۴
مقدمه	۳۴
۱. معنا و مفهوم جنگ	۳۵
۱-۱ تعریف خاص و مضیق	۳۵
۱-۲ تعریف میانه	۳۶
۱-۳ تعریف عام و موسع	۳۷
۲. ویژگی‌های جنگ	۳۸
۳. جنگ بین‌المللی یا بین دولتی	۴۰

۴۰	۳-۱ علل و عوامل
۵۵	۴. جنگ درون کشوری یا داخلی
۵۵	۴-۱ معنا و مفهوم
۵۵	۴-۲ انواع جنگ داخلی
۵۷	۴-۳ علل و عوامل جنگ داخلی
۵۹	پرسش‌ها
۶۰	فصل سوم: صلح در روابط بین‌الملل
۶۱	۱. معنا، مفهوم صلح
۶۲	۱-۱ صلح به مثابه نبود خشونت
۶۵	۱-۲ صلح به مثابه عدالت
۶۶	۱-۳ صلح به مثابه همکاری و هم‌گرایی
۶۶	۱-۴ صلح به مثابه هم‌زیستی
۶۷	۱-۵ صلح به مثابه تعادل و ثبات
۶۸	۱-۶ صلح به مثابه «نون»
۶۹	۱-۷ صلح به مثابه آرامش، رفاه و امنیت
۷۰	۱-۸ صلح به مثابه امنیت دسته جمعی
۷۰	۱-۹ صلح به مثابه سازه اجتماعی
۷۱	۱-۱۰ صلح همه‌جانبه و جامع
۷۴	۲. عوامل و شرایط صلح
۷۵	۲-۱ عوامل و شرایط فردی
۷۷	۲-۲ عوامل و شرایط ملی
۸۱	۲-۳ عوامل و شرایط بین‌المللی
۸۶	پرسش‌ها
۸۷	فصل چهارم: همکاری بین‌المللی و هم‌گرایی منطقه‌ای
۸۸	۱. همکاری بین‌المللی
۸۸	۱-۱ معنا و مفهوم
۹۰	۱-۲ انواع و اقسام
۹۶	۱-۳ علل و عوامل
۱۰۴	۲. هم‌گرایی منطقه‌ای
۱۰۴	۲-۱ معنا و مفهوم
۱۰۸	۲-۲ ابعاد و انواع

۱۱۳	۲-۳ نظریه‌های هم‌گرایی منطقه‌ای
۱۲۰	پرسش‌ها
۱۲۱	فصل پنجم: اقتصاد سیاسی بین‌الملل و جهانی شدن
۱۲۲	۱. معنا و مفهوم اقتصاد سیاسی بین‌الملل
۱۲۲	۱-۱ اقتصاد سیاسی بین‌الملل به مثابه موضوع مطالعه
۱۲۴	۱-۲ اقتصاد سیاسی بین‌الملل به مثابه یک رشته مطالعاتی
۱۲۹	۲. علل و عوامل تأسیس و توسعه اقتصاد سیاسی بین‌الملل
۱۳۰	۲-۱ تمدن لات عملی
۱۳۱	۲-۲ -تولاد نظری
۱۳۳	۳. نظریه‌های اقتصاد سیاسی بین‌الملل
۱۳۴	۳-۱ واقع‌گرایی
۱۳۵	۳-۲ نوواقع‌گرایی
۱۳۵	۳-۳ لیبرالیسم
۱۳۷	۳-۴ مارکسیسم
۱۳۸	۳-۵ ساختارگرایی
۱۳۹	۳-۶ نظریه انتقادی
۱۴۰	۳-۷ سازه‌نگاری
۱۴۲	۴. جهانی شدن
۱۴۲	۴-۱ معنا و مفهوم
۱۴۶	۴-۲ ابعاد و انواع جهانی شدن
۱۴۸	۴-۳ نظریه‌های جهانی شدن
۱۵۶	پرسش‌ها
۱۵۷	فصل ششم: فرهنگ، دین، اخلاق و روابط بین‌الملل
۱۵۸	۱. فرهنگ و روابط بین‌الملل
۱۵۸	۱-۱ معنا و مفهوم
۱۶۰	۱-۲ نقش و کارکرد
۱۶۹	۲. دین و روابط بین‌الملل
۱۶۹	۲-۱ معنا و مفهوم دین
۱۷۱	۲-۲ جایگاه دین در روابط بین‌الملل
۱۷۸	۲-۳ نقش دین در روابط بین‌الملل
۱۷۹	۲-۴ تأثیر اسلام بر روابط بین‌الملل

۱۸۲	۳. اخلاق و روابط بین الملل
۱۸۳	۳-۱ معنا و مفهوم اخلاق
۱۸۵	۳-۲ نقش اخلاق در روابط بین الملل
۱۹۴	پرسش ها
۱۹۵	فصل هفتم: سیاست خارجی
۱۹۶	۱. تعریف سیاست خارجی
۱۹۸	۲. منابع سیاست خارجی
۱۹۹	۲-۱ منبع فردی
۱۹۹	۲-۲ منبع نقش گرایانه
۲۰۰	۲-۳ منبع حکومتی
۲۰۱	۲-۴ منبع جامعه ای
۲۰۲	۲-۵ منبع بین المللی
۲۰۳	۳. منافع ملی
۲۰۳	۳-۱ معنا و مفهوم
۲۰۶	۳-۲ عناصر و انواع منافع ملی
۲۰۹	۴. اهداف سیاست خارجی
۲۱۲	۵. جهت گیری سیاست خارجی
۲۱۲	۵-۱ اتحاد و ائتلاف
۲۱۳	۵-۲ عدم تعهد
۲۱۴	۵-۳ انزواگرایی
۲۱۴	۵-۴ بی طرفی
۲۱۷	۶. دیپلماسی
۲۲۲	۷. نظریه های سیاست خارجی
۲۲۴	۷-۱ نظریه های تصمیم گیری / تحلیل سیاست خارجی
۲۳۱	۷-۲ نظریه های روابط بین الملل
۲۳۶	پرسش ها
۲۳۷	فهرست منابع

مقدمه

ماهیت، هدف و ضرورت مطالعه روابط بین الملل و قلمرو و دامنه آن در کتاب اصول و مبانی روابط بین الملل (۱) توضیح داده شد. مفاهیم بنیادی لازم برای تحلیل روابط بین الملل نیز در آن کتاب تبیین شد. در این کتاب به عنوان منبع درس اصول و مبانی روابط بین الملل (۲)، زیرشاخه‌ها، گرایش‌های مطالعاتی مختلف در چارچوب رشته روابط بین الملل بررسی و مطالعه می‌شود.

امنیت، جنگ و صلح از مهم‌ترین موضوعات سنتی روابط بین الملل است که در قالب مطالعات امنیت بین الملل مطالعه می‌شوند. از این رو، فصل‌های اول، دوم، و سوم به بحث و بررسی این سه موضوع بنیادین روابط بین الملل می‌پردازد. همکاری بین المللی و هم‌گرایی منطقه‌ای موضوع مطالعه چهارمین فصل است. اهمیت و اولویت یافتن مسائل و موضوعات اقتصادی در روابط بین الملل، به ویژه پس از رویدادهای شوروی و جهانی‌شدن، موجب شکل‌گیری گرایش اقتصاد سیاسی بین الملل در درون رشته روابط بین الملل شده است. از این رو، در فصل پنجم، اقتصاد سیاسی بین الملل و جهان‌شدن توضیح داده می‌شود.

در اثر اهمیت و نقش تعیین‌کننده فرهنگ و دین در تعالیم و بازیگران فرهنگی و مذهبی در عرصه جهانی، زیرشاخه دیگری با عنوان مطالعات فرهنگی و الهیات سیاسی بین الملل در روابط بین الملل شکل گرفته است. به منظور آشنایی بیشتر و مختصر، با این گرایش تا حدی جدید در روابط بین الملل، فصل ششم به بحث و بررسی این مبحث مهم می‌پردازد. سرانجام، در آخرین فصل، سیاست خارجی از جمله مهم‌ترین موضوعات و مسائل روابط بین الملل مطالعه و واکاوی می‌شود. اگرچه روابط بین الملل و سیاست خارجی مساوی و یکسان نیستند، بدون فهم سیاست خارجی شناخت روابط بین الملل نیز ممکن و کامل نخواهد بود.

در درس «اصول و مبانی روابط بین الملل (۲)» قاعدتاً دانشجو باید با نظریه‌های روابط بین الملل آشنا شود. این آشنایی به دو صورت ممکن است حاصل شود: روش

نخست، اختصاص دادن یک فصل مستقل به توضیح نظریه‌های مختلف روابط بین‌الملل است. بسیاری از متون و کتاب‌های درسی، این روش را برگزیده‌اند که در اغلب آنها نظریه‌های روابط بین‌الملل در یک فصل توضیح داده می‌شود. در روش دوم، نظریه‌های روابط بین‌الملل در هنگام مطالعه مفاهیم، مقولات و مسائل مختلف روابط بین‌الملل به فراخور موضوع طرح و تبیین می‌شود.

در این کتاب، روش دوم انتخاب شده است. نگارنده بر این باور است که با این شیوه بهتر می‌توان مباحث و مفاهیم انتزاعی نظریه‌های روابط بین‌الملل را توضیح داد. با این حال، هدف و انتظار این نیست که همه نظریه‌های روابط بین‌الملل به طور کامل تبیین شود. این هدف در مقطع کارشناسی ارشد و در درس «تئوری‌های روابط بین‌الملل» تحقق می‌یابد.

سید جلال دهقانی فیروزآبادی

تهران - نوزدهم دیماه ۱۳۹۴